

Motion angående samlingsförvaltning inom hembygdsrörelsen.

Hembygd Norr: Västerbottens Hembygdsförbund, Ångermanlands Hembygdsförbund, Heimbygda, Medelpads Hembygdsförbund och Gästrik - Hälsinge Hembygdsförbund

Styrelsens svar

Enligt statistik från 2013 uppgick hembygdsrörelsens samlingar till ca 9 miljoner föremål. Under de snart 10 år som gått har samlingarna sannolikt utökats ytterligare. I en enkät 2019 uppgav 600 föreningar att de hade museer. Flertalet hade tyngdpunkten på förkrigstiden och kulturhistoria. En mindre andel ägnade sig huvudsakligen åt efterkrigstiden, sannolikt är flera av dessa arbetslivsmuseer som är anslutna till SHF. Det är uppenbart att frågan om samlingsförvaltning är en ständigt aktuell fråga för många av våra medlemsföreningar. För många är samlingarna en tillgång som skänker stolthet över det lokala kulturarvet, för andra en belastning då man saknar resurser och kunskap att ta hand om föremål som samlats under årtionden.

För SHF är frågan om samlingsförvaltning en ständigt aktuell fråga. Invasionen av Ukraina och förstörelsen av kulturarvet där, gör tyvärr frågan än mer aktuell. SHF har under en rad år tagit upp hembygdsrörelsens behov av stöd för sina samlingar med Riksantikvarieämbetet som har uppdraget att samordna museisektorn, där även små ideellt drivna museer ingår. I kontakt med departement och politiken lyfter SHF alltid fram hembygdsrörelsens betydelse för det nationella kulturpolitiska målet om *ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas*.

2020 sökte SHF medel från Riksantikvarieämbetet för ett projekt som syftade till att utveckla vägledning om samlingsförvaltning riktat mot ideellt drivna museer. Ansökan beviljades inte. 2022 har SHF sökt medel för stöd till den kartläggning av föreningarnas 11 000 byggnader som påbörjades 2021. Ett viktigt syfte med kartläggningen är att få bättre underlag för att bedöma byggnadsbeståndets kulturhistoriska värde och kostnader för förvaltning. Bidragsbeslut väntas i april. Styrelsen uppfattar att motsvarande behov även finns gällande föremålssamlingarna.

SHF kommer att fortsätta sina ansträngningar att utverka stöd för insatser som berör hembygdsrörelsens förvaltning av kulturarvet, oavsett om det handlar om föremålssamlingar, byggnader, arkiv eller fotosamlingar. Med hänsyn till förbundets resurser kan insatser endast göras i projektform under en begränsad tid. En god förebild är den insats som gjorts gällande hembygdsarkiven där SHF med stöd av Riksarkivet tagit fram handledningsmaterial och bidragit till regionala föreningsarkivs utbildningsinsatser för hembygdsföreningar. Ett kunskaphöjande projekt för samlingsförvaltning skulle kunna få en liknande utformning som förhoppningsvis även kan involvera samverkan med regionala museer. Som en del av projektet skulle det även kunna inkludera riktlinjer för föremålsregistrering. För att genomföra detta krävs sannolikt extern finansiering.

Långsiktigt är det centralt att lokala föreningar och regionala förbund har en fungerande samverkan med sina läns museer och andra professionella museiinstitutioner för att inhämta råd om förvaltning av samlingarna. Styrelsen ser inte att SHF kan ta den rollen. Detta vidgar frågan till att också handla om institutionernas finansiering via kultursamverkansmodellen. De offentliga institutionerna har på många sätt samma utmaning som hembygdsföreningarna, dvs att få finansiering för grunduppdraget att förvalta sina samlingar.

Beträffande yrkandet om nationellt register för hembygdsrörelsen, tolkar styrelsen det som att SHF bör antingen utveckla eller köpa in en systemlösning för digital samlingsförvaltning liknande det som museerna använder. Den frågan har diskuterats på flera tidigare riksstämmor. 2016 behandlades en motion från Bohusläns hembygdsförbund som yrkade på att SHF måste stötta föreningar som arbetar i databaser som Sofie och Primus. 2017 behandlades en motion från Gästrik/Hälsinge med yrkande att föremålsdatabas skulle integreras i dåvarande Bygdeband. 2018 behandlades en motion från

Heimbygda om ett rikstäckande datasystem för hantering och digitalisering av samlingar. 2016 och 2017 gick stämman på styrelsens förslag. 2018 antogs en kompromiss där styrelsen fick i uppdrag att bilda en arbetsgrupp för kontakter med Riksantikvarieämbetet och andra institutioner. En arbetsgrupp bildades som under 2017 och 2018 hade ett flertal möten. Gruppen hade bl.a möte med Nordiska museet för att diskutera möjligheterna för hembygdsföreningar att använda Primus och Digitalt museum. SHF har även haft kontakt med Riksantikvarieämbetet rörande K-samsök. Med början 2017 har SHF samtidigt investerat i en utveckling av Hembygdsportalen. En första lansering av systemet gjordes 2018 och därefter har större uppgraderingar gjorts årligen. Det som 2017 var två hemsidesplattformar i Wordpress - hembygd.se och bygdeband.se - är nu en egenutvecklad plattform med en rad olika funktioner där möjligheterna att lägga upp en hemsida endast är en. Hembygdsportalen erbjuder också goda möjligheter att lägga upp föreningens samlingar och välja vilka objekt som ska göras tillgängligt för externa besökare via hemsidan. Det kan dock inte beskrivas som ett nationellt register för hembygdsrörelsens samlingar. Riksantikvarieämbetet har granskat funktionaliteten och uttalat beröm för portalen som en smart och innovativ lösning för hembygdsrörelsens behov. I november 2021 kunde SHF redovisa portalen på ämbetets konferens Återstart för kulturen som ett exempel på innovation.

Styrelsen har lämnat utförliga svar på motionerna och redovisat arbetet med frågan i verksamhetsberättelser under flera år. Styrelsen har inte ändrat uppfattning i frågan om ett nationellt register/databas för hembygdsrörelsens samlingar. Ett sådant system är förknippat med höga kostnader som någon i slutändan måste betala. Om man uppfattar att de system som utvecklats för och används av offentliga museiinstitutioner är för dyra, finns det inget som talar för att ett system genom SHF skulle bli 12 billigare för föreningarna. Förutom den tekniska utvecklingen, där SHF som ideell förening i dagsläget får högre kostnader då moms om 25 procent medför ett högre pris på alla tjänster, måste vi även sörja för support och utbildningsinsatser. Erfarenheter från Hembygdsportalen visar att det är ett omfattande arbete. Kansliet skulle behöva utökas med ytterligare tjänster för att klara det behovet.

Även om det, vilket motioner påpekar, är skillnader från region till region gällande det stöd som föreningarna kan få från läns museerna, kan styrelsen konstatera att många föreningar lagt tusentals timmar på att registrera sina samlingar i de etablerade systemen Sofie, Primus och Collective Access. Inget talar för att de ska vara intresserade att lägga upp detta i ett system som SHF tillhandahåller.

Styrelsen kan konstatera att frågan om digitalisering av kulturarvet tagits upp i samband med en större utredning om kulturlivets påverkan av pandemin. Utredningen föreslår en stor satsning på digitalisering under kommande år. Om en sådan satsning presenteras i kommande budgetproposition kommer SHF att i dialog med politiken och ansvarig myndighet argumentera för hembygdsrörelsens behov avseende digital samlingsförvaltning.

Styrelsens föreslår riksstämman

- att motionens yrkande 1 - 3 med detta ska anses besvarad.
- att avslå yrkandet om ett nationellt register för hembygdsrörelsens föremålssamlingar.